

ről, Kazinczy Ferenc életéről és munkásságáról. Nagy összefoglaló műve a romániai magyar irodalom történetéről sem készült el, de megjelent résztanulmányai bizonyítják azt, hogy milyen alaposággal készült e feladatra.⁵

Szívügyének tekintette a kallódó erdélyi írói hagyatékok és magángyűjtemények megmentését. Irodalomszervező és intézményteremtő törekvései között szerepelt egy erdélyi magyar irodalmi múzeum megszervezése, de a mostoha politikai körülmények között ez se sikerült.

Saját könyvtárát és kéziratgyűjteményét azonban fokozatosan erdélyi irodalmi és művelődéstörténeti dokumentációs központtá fejlesztette. E sorok írója is tanúskodhat arról a szíves barátságáról, amellyel a tudós professzor a hozzá forduló kutatókat fogadta, útbaigazítással ellátta, segítette őket.

Jancsó Elemér jelentősége többek között az a központi funkcionális szerep volt, amelyet közel fél évszázadon keresztül az erdélyi tudományos életben, oktatásban, közművelődésben betöltött.⁶ A tudományos kutatás szenvedélye mellett a mindenütt jelenvalóság, ahol irodalomtudományról szó esett, a tanítás, a népszerűsítés, a felvilágosítás mind jellemző vonásai voltak rendkívüli személyiségének.

Sebestyén Kálmán

Asztalos P. Kálmán emlékezete

Születésének századik évfordulóján

Tisztelegő sorokat szeretnék írni Kálmán bácsiról, a kedves, jó, öreg barátról, a honismereti mozgalom lelkes, önzetlen, önkéntes, fáradhatatlan munkásáról, aki nekem 1978. augusztus 8-án dedikált *Paraszt-ébredés* című verseskötetének bevezető hat sora között említi születési dátumát:

*Mit tehetek én arról, hogy engem
az Úr 1905. március 22. napján, – amikor
a golyák megérkeztek! – földszínre tett és
az Élet homlokon csókolott,
Sorsuram meg kézen fogott...*

Kálmán bácsi – termelősövetkezeti nyugdíjas (is) volt – mindhalálgig megmaradt hű palotainak, a község (a szülőfalu) krónikásának.

Alig múlt 22 éves, amikor a Szabad Szó Képes Világlapjában – nyomtatásban megjelent első verse; 34 esztendő, amikor szülőfalujának történetét a Csanád Vezér Nyomda kinyomtatta. Több újságnak írt cikkeket, két regényét is közzölték folytatásban. Lehetett volna hívatásos újságíró; hívták jó, biztos megélhetés reményében, „de a föld nem engedett”.

Találkozott József Attilával – szinte egykorúak voltak. Őt 20 nappal később tette az Úr – a föld színire.

Kálmán bácsi a Parasztszövetség révén ismerkedett meg Veres Péterrel, Sinka Istvánnal, Kovács Imrével – majd a későbbiekben Szabó Pállal és Erdei Ferencsel. Ők nagy hatással voltak rá, s alkotásaira, de a „mindent” Palota jelentette, s annak Kálmány Lajos, Kelemen László, földje, jeles és jeltelen lakói.

A 75. születésnap látogatásom alkalmából azt mondta „Nem szeretném újra kezdeni az életet. Kilenec éven át minden évben 5-6-7 hónapot kellett katonáskodnom, ha netán szükség lesz golyófogóra, hát ott legyek. 1944-ben, amikor megszöktem a háborúból (a dunántúli Vajtáról), itthon azt láttam, hogy a háború szele sok mindent elfújtt verejtékem gyümölcséből. De újra kezdtem az életet.”

⁵ Jancsó Elemér: Kortársaim. Tanulmányok, cikkek, portrék, bírálatok 1928–1971. Bukarest, 1976.

⁶ Jancsó Elemér élete során 102 önálló munkát írt és 779 írást közölt az időszaki sajtóban.

Kutatott, gyűjtött, sugárzott. Empátiája, nagy lánggal égő emberszeretete sokakat magához vonzott, s bűvkörébe vont, s nem is engedett el onnét. Szava szent volt, s megmásíthatatlan. Ő volt a bölcsesség, az iratlan kútforrás, Palota élő lelkiismerete.

„Nézeteim soha nem rejtettem véka alá – folytatta. A padlóössprézés világban, 1953. március 22-én, 48. születésnapomon letartóztattak, majd 12 évi börtönre és teljes vagyonelkobzásra ítélték, elvették 7 és fél hold földemet, az állatállományt, sőt a könyvtáramat is. Ebből egy évet szigorított börtönben voltam Márianosztrán, három évet a várpalotai szénbányában, egy fél évet a csolnoki bányában. 1956-ban az ügyészek megállapították, hogy túlkapásból lettem elítélve, s szabadon engedtek.

De, mit ad Isten, 1957. január 17-én ismét letartóztattak. Az volt a vád ellenem, hogy Pesten, az Aradi utca sarkán én akasztottam föl a fán csüngő embert. Áprilisra kitudódott, hogy az akasztott, aki engem vádolt! Ezt követően két hétig naponta ötször étkeztettek –, hogy haza bírják jönni, majd Szegedig hozták, s elengedtek.

Gyűjteményem két esetben semmisült meg. De mindig voltak, akik bíztattak; így Bazsó Dénes tanár, Ludányi László és még sokan mások is. És újra kezdtem a gyűjtést, s folytatom, amíg bírom. Nagyon sok látogatója van a néprajzi-honismereti gyűjteménynek, míg helyben iskolások százai látogatják. Mindezeket túl írjuk, szerkesztjük a Palotai Krónikát, ami a községünk múltjával és jelenünk nevezetesebb eseményeivel foglalkozik. A Néprajzi Múzeumnak 1964 óta küldöm pályamunkáimat.”

Ha Kálmán bácsiéknál jártam, megnéztük az ősi udvart, a szánkótalpas „kas”-t (hombárt), s a méhest, mely szent helyről, a nyugalom és béke szigetéről „Ősszel a méhesben” című versében így énekel:

*Lecsókolták már a derek
a határnak minden díszét,-
s elették a méhek elől
a virágok édes ízét.*

*Olyan csend ül a méhesben,
mintha kihalt volna népe.
Már a nap is betegem kel
sápadtan jár, búsan néz le...*

*Dolgos népek – megbékülve
ülik a kis édes fészket
s várják – mint mi – az edesebb
a mézédés jövő évet...*

A dedikált könyv és egyéb emlék mellé mindig járt egy-egy üveg saját pörgetésű méz is, mely ízesítette, s még feledhetetlenebbé tette soha nem feledhető találkozásainkat.

Aki látta kezeit, utánozhatatlan gesztikulációit soha nem felejtí el. A „falumúzeum” mellett vezetésével működött a honismereti szakkör is.

Honismereti Akadémiák, néprajzi és nyelvjárási gyűjtőtálalkozók s egyéb hagyományápoló-hagyománymentő rendezvények elmaradhatatlan vendége, előadója, hozzászólója, kedves színfoltja volt – Kálmán bácsi – a maga egyszerűségével, megalapozott állásfoglalásával, megdönthetetlen érveivel. Volt! Volt!... Nagyszombat a feltámadás ünnepe; s az 1989. évi hús-vétvasárnapból alig telt el néhány perc, amikor a makói kórházban Kálmán bácsi drága, jó szíve örökre megszűnt dobogni.

Az orgona kivirágzott, Csanádpalotán az Orgona utca – közakarattól – nevet változtatott, s átváltozott *Asztalos P. Kálmán utcává*.

Rácz Sándor

